

Mezinárodní mobilita sbírek – imunita proti zabavení

6. října 2022; 13:15 – 14:00

Auditorium Veletržního paláce Praha 7

Aktuální praxe s imunitami proti zabavení v NGP

Zuzana Bolerazká

Národní galerie v Praze má poměrně velký objem vývozů, i když v souvislosti s pandemií nemoci COVID-19 a následnou ekonomickou krizí počet výpůjček znatelně klesl a ani dnes jsme se stále nevrátili na úroveň roku 2019. Jedná se o díla s nevyčísitelnou kulturní hodnotou, ale zároveň předměty, které mají vysokou tržní cenu a jsou vizuálně atraktivní, což je v tomto případě jasné i laikům. Jejich zabavení je proto do jisté míry lákavé, protože krom hodnoty věci, zabavení uměleckého díla rozhodně přitáhne velkou pozornost veřejnosti, což často bývá cílem, jak ve svém příspěvku upozornila i Zuzana Löbling.

Národní galerie zapůjčuje díla jak na menší výstavy, tak ale i na velmi významné a výrazné výstavní projekty. Dobrým příkladem můžou být třeba naše výpůjčky do New Yorkského The Metropolitan Museum of Art. V poslední době zde The MET vystavilo Bronzinovu Eleonoru z Toleda v rámci projektu *The Medici: Portraits and Politics, 1512–1570* a Zívrovo Srdce inkognito na výstavě *Surrealism Beyond Borders*. Na jedné straně máme zájem tyto naše významné zahraniční spolupráce patřičně veřejně prezentovat, protože tím samozřejmě poukazujeme na kvalitu sbírek NGP a také tímto způsobem například představujeme české umělce v zahraničí, což by mělo být jedním primárních úkolů naší instituce. Na druhou stranu je ale jasné, že po nastíněných zkušenostech s tzv. kauzou Diag Human je zveřejňování informací o zápůjčkách našich děl do jisté míry kontraproduktivní.

(A) To i přesto, že veškeré výpůjčky samozřejmě vždy máme zabezpečeny nějakou variantou imunity proti zabavení (její znění je závislé na platné legislativě cílové destinace), jinak by ani nebylo možné získat vývozní povolení a dílo transportovat. Dokumenty garantující imunitu proti zabavení se nám s protistranou obvykle daří vyjednat zcela bez problémů. Zahraniční instituce jsou na tento náš požadavek připraveny, vědí, o co se jedná, a dodávají je obvykle rovnou i s anglickým překladem. Největší problém však většinou tkívá v čase, a to nejen kvůli tomu, že příslušným vládním organizacím trvá dlouhou dobu patřičný dokument vydat, ale často je zahraničními partnery zapomenuto o něj vůbec požádat (žádost z naší strany je přitom

administrována nejpozději v momentě přislíbení výpůjčky, včetně toho, že dodáváme protistraně patřičné podklady).

Na druhou stranu, podle našich zkušeností z opačného pohledu, kdy se díla vypůjčovala do Čech, některé zahraniční instituce si vzhledem k zaběhlé praxi ve svých zemích ani neuvědomují potřebu konkrétního dokladu. Protistrana nás tak například informovala, že vědí, že Česká republika ratifikovala *2004 UN Convention on Jurisdictional Immunities of State and Their Properties* a další dokumenty tedy nepožadují, i když ve smlouvě o výpůjčce výslovně uváděli požadavek vydání imunity proti zabavení. O vydání imunity proti zabavení však v tomto případě bylo MKČR stejně raději požádáno.

V předešlých letech bylo z legislativního hlediska nemožné uskutečnit výpůjčky do Polska, což bylo považováno za jeden z nejzásadnějších problémů spojený s imunitami proti zabavení. To se v posledních letech podařilo úspěšně prolomit. Debata o imunitách proti zabavení však nemůže být ani dnes ukončena.

V případě imunit proti zabavení veškeré instituce primárně řeší provenienci děl. Především v západní Evropě je za „problematickou“ provenienci díla považována taková, u které je uveden termín nabytí během druhé světové války, a to i v případě, že se jedná o naprosto jasný, bezproblémový a dokonale doložitelný nákup. V takový moment jsme se prakticky vždy setkali s dlouhým seznamem dotazů na téma, jak jsme dílo získali. Naopak nikdy jsme nenarazili na doplňující dotaz ohledně Benešových dekretů, převodů do vlastnictví československého státu v roce 1959, depozit nebo restitucí. V západní Evropě chybí historická zkušenost s těmito pozdějšími záborů. Je sice pravdou, že všechny tyto problémy by dnes již měly být vyřešeny a uzavřeny a nic z toho by tedy nemělo vést k zabavení potažmo ohrožení děl, ale upozorňuji na to především proto, že chci zdůraznit, že pokud se obáváme nějakého problému, jako je zabavení sbírkového předmětu, býváme často dost zahleděni do sebe, svojí praxe, svojí historie; toho, co známe. Podobně jako si kolegové v západní Evropě neuvědomují, že v Československu docházelo k poválečným záborům, my často nemusíme reflektovat nejruznější události a problémy u výpůjček ze zahraničí do Čech. Samozřejmě můžeme doufat, že protistrana má všechny tyto problémy vyřešeny, ale i tak se jedná o možné riziko, zvláště v době, kdy zuří přímo v Evropě válečný konflikt, ekonomická krize, viděli jsme, co dokázala pandemie, ale probíhá třeba i debata o dekolonizaci sbírek. Veškerá rizika bohužel nikdy není možné dopředu odhadnout a případně je eliminovat.

V předešlých příspěvcích byla několikrát zmíněna kauza Diag Human, je ovšem nutné si uvědomit, že ta není z celosvětového hlediska ničím ojedinělým. Obdobné problémy mají i jiné země. Jedinou, která však na něco takového NGP kdy upozornila, byla Ruská federace. I když je v současné chvíli spolupráce s ruskými kulturními institucemi zastavena, podívejme se na tento obdobný zahraniční příklad. Jedná se o aféru spojenou s několika mezinárodními soudními a arbitrážními spory mezi bývalými akcionáři společnosti YUKOS, kteří se snažili domoci odškodnění na základě tvrzení, že ruské soudy nejednaly v dobré víře, když proti společnosti YUKOS zahájily trestní řízení pro daňové úniky, což v konečném důsledku vedlo k bankrotu společnosti. Podobně jako v případě kauzy Diag Human, se bývalým akcionářům společnosti daří ve sporech vítězit, což vede k nejrůznějším akcím, jejichž evidentním účelem je však spíše ke sporu přitáhnout pozornost, než reálně vymoci nějakou náhradu škody. Příkladem může být pokus o zabavení práva k ochranné známce vodka Stolichnaya a Moskovskaya.¹

Co se týká výpůjčky uměleckého díla z Ruska, v praxi se věc nakonec řešila tak, že ruské straně byla vydána standardní imunita proti zabavení podle platné české legislativy a vše nakonec proběhlo bez problémů. Jedná se však o dobrý příklad toho, že vždy musíme počítat s tím, že „problematické“ nemusí být jen výpůjčky našich děl mimo území ČR.

Obecně se dá říci, že naše praktické zkušenosti s imunitami proti zabavení jsou velmi dobré, proto věříme, že v případě jakéhokoli problému, který by hypoteticky mohl nastat ať u nás nebo v zahraničí, bychom našli rychlé, smysluplné řešení. To se ovšem týká pouze možných problémů, na které je legislativa připravena nebo u kterých už možnosti řešení známe dokonce z praxe.

Jak víme, imunita proti zabavení se vztahuje vždy pouze na zemi, v které je dílo vystavováno. Do cílové destinace je však nutné předmět výpůjčky nejdříve nějakým způsobem dopravit. Jednoduchým řešením by na první pohled mohl být přímý letecký transport. Pokud pomineme různé názory restaurátorů na letecké transporty a možnosti zvýšeného rizika poškození díla při nich, nebo třeba případné krizové scénáře v případě poškození letadla, je tu stále bohužel jeden zásadní problém. Aktuálně z Letiště Václava Havla Praha létají do většiny destinací poměrně malá letadla (například Boeing 738). Vzhledem k tomu, že výška úložného prostoru, v kterém by díla byla přepravována, je u tohoto typu letounu pouze 1,1 metru a dveře do něj

---

¹ K tomu více např. <https://www.reuters.com/article/netherlands-russia-yukos-idINL1N2HI1EF> (cit. 5. 10. 2022)

mají rozměry pouze 1,3 na 1,5 metru, je prakticky nemožné do něj naložit jakékoli umělecké dílo. Díla je totiž nutné balit do dvojitého klimaticky stabilního obalu, který přidává rozměru jakéhokoli předmětu zhruba 20 centimetrů na každé straně. V některých případech je proto jedinou možností díla letecky transportovat z Německa, které je v takovém případě pouze tranzitní zemí a imunitu proti zabavení nemůže vydat.

Právě například imunitu transportů je tak stále nutné řešit i s kolegy z jiných zemí a hledat možná řešení na mezinárodní úrovni, což je dalším dokladem toho, že i když je naše praxe s imunitami proti zabavení v posledních letech velmi dobrá, rozhodně by to nemělo znamenat, že by diskuse o nich měla do budoucna ustát.